

ALSÓ TAGOZATOS TEMATIKA

A kisiskolások pszichológiai, pedagógiai - pszichológiai életkori jellemzői az iskolakezdéstől a prepubertás korig.

(6-12. év)

A kisiskoláskor kezdete a testalkat fejlődésében egy fontos szakasznak, az **első alakváltozásnak** a befejezése. Legszembetűnőbb a test magasságának, természetének és a súlyának törvényszerű változása. A feltételes reflexek képződésében változás áll elő: a gátlás és az **ingerlés** folyamata **egyensúlyba** kerül, ezáltal a gyermek kiegyensúlyozottabbá válik.

A kisiskolás korban egyre finomodik, fejlődik a látási, hallási **érzékelés és az észlelés**. A gyermek mind jobban tud differenciálni a színek, alakok és hangok világában. Az érzékelés, észlelés fejlődése következtében javul a szem és kéz összerendezettsége, együttműködése is. A mozdulatok ezért egyre biztosabbak, pontosabbak lesznek.

Észlelését mindinkább a részekre kiterjedő, elemző, (analitikus) irányba való fejlődés jellemzi. Ez elősegíti a tárgyi világ pontosabb megismerését. Megszűnik az **egocentrikus** beállítottság, ezért ez a korszak az **énefejlődés** fontos szakasza. A **tér-, a forma-, a szín-, nagyság- a súly-, és az idő**észlelés tekintetében nagy fejlődésen mennek át. A nagyság, forma, szín és világosság állandósulása fokozatosan megszilárdul. **Időészlelése** a 9. életévben fejlettebbé válik, különbséget tud tenni a jelen-, és a múlt idő között.

Az időszak első éveiben együtt van jelen a tárgyi-cselekvéses és a **szemléletes-képi gondolkodás**. A megismerő folyamatnak, tevékenységnek mintegy „csúcspontja”, legmagasabb foka a gondolkodás. A korszak utolsó harmadában a gyermek már képes belső képalkotásra is.

Emlékezete megbízhatóbb lesz, egyre pontosabban rögzíti az iskolában látottakat, hallottakat.

Érzelmileg az öröme fogékony, kapcsolataiban nyitott, aktív és tettekész. Az ellentétes érzelmek sokszor együtt jelennek meg (ambivalencia).

Az iskolás gyermek képzelete és fantáziája - elsősorban a tudatosan irányított iskolai ismeretszerzés hatására – jóval fegyelmezettebb, reálisabb és kritikusabb. Képzelete segítségével már újat, eredetit akar alkotni.

A **kötelességérzet, az akarat, az önfegyelm** és a beilleszkedési alkalmasságra képesség növekedése figyelhető meg. Az iskolai munka hatására a **figyelem** fejlődik; a terjedelem, a tartósság, de a szándékos koncentrálásra és a megosztásra való képesség terén is. A 6-8 éves gyermek figyelmét 10-15 percig képes a feladatra összpontosítani, játékos helyzetben ez az időtartam megnövekszik.

Pszichikus magatartását a fokozódó tárgyi érdeklődés és a **realizmus**¹ jellemzi.

Képes a fogalmak rendszerezésére, a lényeges és lényegtelen különválasztására. A 6-7 éves gyermek rendelkezik az írás, olvasás, számolás képességével. Az **analitikus**² felfogást fokozatosan felváltja a **szintetizálás**³ képessége.

Rajzbrázolására jellemző a több szempontú ábrázolási mód, pl. a profilból való rajzoláskor. Emocionálisan felnagyított részeket jelenít meg, ezekben vannak a félelmei és az érzelmei. Szalagszerű eseménysorral jelzi az idő múlását, a történések sorozatát. A háromdimenziós ábrázolást 9-10 éves korában kezdi alkalmazni.

A kisiskoláskor elején a gyermek **beszédkészsége** kissé visszaesik, mivel helyesebben és pontosabban kell fogalmaznia. Az írás-, olvasás készsége azonban nagymértékben hozzásegít a beszéd fejlesztésében. **Tanulására** először a magolás, biflázás jellemző, majd gondolkodásának fejlődése során egyre könnyebben tanul. Ebben a korban jelentkezik a versengésre, rivalizálásra való hajlam.

Erkölcsei ítéleteiben kategorikus. Érzéketlen a szándék megértésére, ezért a „jó és rossz” alapján ítél. Erőteljesen azonosul a jóval és a rosszat határozottan elutasítja.

A **pszichoszexuális** fejlődés szempontjából a kisiskoláskor egy kiegyensúlyozottabb szakasznak tekinthető. Az óvodás korban megkezdett nemi szerepek tanulása és gyakorlása tovább folyik. Bővülnek a nemiséggel kapcsolatos ismeretek és attitűdök; 9-10 éves korban pedig már megkezdődik a prepubertás, a serdülést bevezető időszak.

A gyermek növekvő szexuális információigényét lehetőleg a szülőnek és pedagógusnak kell kielégítenie, hogy nevelési szempontból megelőzzék a negatív hatású „felvilágosításokat” és felvértezzék a gyermeket a **szexuális csábítások ellen**. Ebben a korban megszorodnak a gyermekszerelemek és a szexuális szerepjátékok is.

A kisgyermek számára a biztonságot, a támogatást, a védelmet a **család** jelenti. Meg kell tanulnia azonban azt is, hogy rövidebb-hosszabb ideig távol legyen szüleitől, idegenek között legyen. Szüksége van azonban egy olyan személyre, akihez szoros függőségi viszony köti. Ez a személy legtöbbször az **édesanya**.

Az iskolába kerülés azonban új kihívást jelent a gyermek számára. Amikor egy **első osztályos kisdíák** iskolába kerül, remegő térdekkel, szorongással teli érdeklődéssel és kíváncsisággal lépi át az épület küszöbét.

¹ Realizmus: az a felfogás, hogy megismerésünk tárgyai a tapasztalattól függetlenül léteznek. Pedagógiai kislexikon 278. o. Alföldi Nyomda, Debrecen, 1996.

² Analízis: a tárgyak, jelenségek elemzése, részekre bontása. Pszichológiai kislexikon. 27. o. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó, Debrecen, 1996.

³ Szintézis: Gondolkodási művelet: két ellentétnek egy magasabb egységben való feloldása, egyesítése. Az analízis ellentéte. A részvizsgálat kiegészítő mozzanata. Pedagógiai kislexikon 291. o. Tóth Könyvkereskedés, Debrecen,

Lényegében megszűnt az eddigi játékos, kötetlen életforma, és az életet ezentúl az intézmény törvényei, a tanulás kötöttségei szabályozzák.

„Mikor először mennek iskolába
Az első osztályos kisgyermek,
Illatot hint az ősz minden virága,
Amerre lépnek, dalok csengenek.

Mikor először mennek iskolába,
Szívükben bűvös áhitat terem
Kítárul nekik a mesék világa,
Hol betűk nyílnak kéklő tengeren.

Mikor először mennek iskolába,
Nekik köszön a szeptemberi ég,
Őket kísérik, arany fényben ázva,
A szőlőfürttel terhes venyigék.
(Keszthelyi Zoltán: Első osztályosok)

Az iskolai élet, az oktatás sajátos feladatai más személyiség típusokat, magatartáselemeket tesznek fontossá: a társakkal való együttműködés, a napirendnek, a fegyelemnek való megfelelés, a rendszeres tanulás ...stb. új képességek kifejlődését, új szokások kialakulását kívánja meg. A kisiskolás ebben a közösségben fokra-fokra elsajátítja a különféle társkapcsolatokban érvényesülő magatartásmintákat, társadalmi szerepeket.

Az **osztályfőnök** alakító, fejlesztő és személyiségformáló tevékenysége rendkívüli jelentőséggel bír. Ő az a személy, aki a megsokszorozódott követelmények „szerepvállalások” összehangolásával (szülők befolyásolása, a nevelési tényezők hatásának koordinálása, a tanulói csoportvélemény formálása...stb.) segít a különféle típusú követelmények közti eligazodásban és a helyes magatartás választásában. Ennek érdekében elősegíti az iskolai közösségben megvalósuló személyközi kapcsolatok legfőbb formáit: az alkalmazkodást, az irányítást, az együttműködést, a másokkal való törődést, a megértést és az elutasítást, a pozitív közösségi akaratnak való alárendelődést. Tudatosítja a helyes magatartás normáit, ugyanakkor irányítóan vesz részt a tanulók továbbtanulásra, pályaválasztásra, családi életre és közéletiségre nevelésében.

A kisiskolásokra a **társas kapcsolatok** dinamikussága és labilitása jellemző. Kevés a tartós kötődés, a külsődleges tényezők szerepe igen nagy. **A felnőttek, a pedagógusok értékítélete számukra irányadó.** Központi helyre kerül az iskolai magatartás és teljesítmény, az osztálytársakhoz való viszonyítás. Az osztályban kialakuló státusok, szerepeltvárások közvetlenül befolyásolják a tanuló **szocializálódási** folyamatát.

A gyermekek mesevilága

A gyermeki képzelet legtipikusabb megjelenési formái a játék és a **mese**.

Kisiskolás korban nagyon szeretik az esti mesét hallgatni, képesek órákig nézni a televízióban a rajz és mesefilmeket, lapozgatni és olvasni a képeskönyveket.

A beszéd elsajátítása teszi lehetővé azt, hogy képzelete a mese szárnyán szálljon és fejlődjék. A mesehallgatás, az álmodozás más dimenziójú, mint a játék, mert sokkal absztraktabb jellegű tevékenység. A hallott szavakat belső képpel tudja követni, és előrevetíti azt, ami majd a mesében fog bekövetkezni.

A gyermek a mesét kettős tudattal fogadja be, melyet az átélés kettősége ad. Tudják, hogy a szobában lévő szőnyeg nem repül, a szobában lévő maci nem fog megszólalni, s ő semmiféle varázsszóra nem fog tündérré változni. Beleélik magukat a történésbe, s mégsem tévesztik össze önmagukat a mesehőssel.

Ez a kettős tudat izgalmas közeg: örömforrás, feszültség hordozó, feszültségteremtő és feszültség elvezető

A mese a vágyak teljesülésének a világa. Itt mindenkinek mindennek varázshatalma van. A gyermek ebben látja legtöbbször álmiai megvalósulását és átéli érzelmeinek igazolását is.

A gyermek első meséjének hőse Ő maga, majd később az állatmese szereplőivel azonosítja magát. Fejlődésével fokozatosan már olyan történeteket kíván, amelyekben a szereplők, amelyek tele vannak csodaszerű elemekkel.

A mese szárnyán való utazás örömet, boldogságot jelent számára, erkölcsi tartalma pedig beépül a személyiségébe, amely segít az erkölcsi rend tudatosulásának kialakításában, a szocializálódásban.

A mese beállítottság **8-9 éves korig** tart. Ettől kezdve már olyan intenzív a valóságra való ráirányulás, hogy a képzelet is csak hitelesnek vélt valóság egységekkel dolgozik.

Az olvasást továbbra is a vágyteljesítés dinamikája vezérli. A diák beleéli magát a hősbé, de most már tapasztalatai, értelmi érettsége kizárja a csodaszerű megoldást, s a vágyakat a valóságok lehetőségeibe kényszerítik.

is.
és

királyok és pásztorfiúk a fő

Ezzel a kettős tudat is átalakul: a csodás és a valóságos kettősége helyett a lehetséges és a valóságos kettősége jelenik meg.

A gyerekeknek **10-12 éves** korukban már vannak kedvelt hőseik, akiknek történeteit, kalandos útjait nagy átéléssel követik.

Továbbra is vonzza őket a kaland, a csoda nélküli megoldott rendkívüli helyzetek, a nagy sorsok, a különleges tulajdonságokat hordozó emberek. A kalandregények hősei egyértelműen képviselik ezeket, melyekbe a diák könnyen beleéli magát. E történetek a mindennapok árnyékától és korlátaitól mentesült rendkívüli egyéniségek sorsának átélését kínálják: konfliktusmentes ideálokat.

*Nincs az életben nagyobb felelősség és nagyobb megtisztelés,
mint hogy felnevelhetjük a következő nemzedéket.”*

(Dr. C. Everett Koop.)

Az alsó tagozatos foglalkozás tematikája

Az alsó tagozatos oktatás célja:

- A gyerekek tisztában legyenek a biztonság kérdéskörével
- Felismerjék a veszélyforrásokat
- Ne bízzanak meg az idegen emberekben
- Ismerkedjenek meg a szenvedélybetegségek körébe tartozó szerek károsító hatásaival
- Törekedjenek értéktárgyaik megóvására
- Fel tudják mérni, hogy milyen elvárásokat (tanulás, szorgalom) támasztanak szüleik velük szemben.
- Ismerkedjenek meg a különböző szabályokkal, magatartási formákkal.
- Szembesüljenek a média pozitív és negatív személyiségformáló hatásaival.

A „Bűn küszöbén” programunk első és második évfolyamos oktatását pszichológiai és pedagógiai okokra vezettük vissza, és a „**A Hófehérke és az erdő kapitánya**” című mesefüzet ennek a fontos tényeknek a figyelembevételével készült el. Szélesebb körben történő terjesztését az indokolja, hogy ez a korosztály hajlamos a pozitív mesehősökkel való azonosulásra, valamint a „jó” elsőprő diadalára, és a „gonosz erő” feletti győzelemre. A kiadvány rajzainak segítségével az órán különböző témákat lehet feldolgozni.

A „Hófehérke és az erdő kapitánya” c. mesével való **első találkozást, a történet képeinek színezgetését, kifestését már első osztályban célszerű megvalósítani**, hogy a kisdíjakok a képi megjelenítés segítségével megismerkedhessenek a mesehősökkel, a mese világával, hogy a következő tanévben történő szóbeli feldolgozás könnyebbé váljon.

A kisiskolás gyermeknek el kell tudnia sajátítani a különböző szabályokat, magatartási formákat és értékeket, amelyek a családi környezetben és az iskolában körülveszik. Azok a gyermekek, akikben már kialakult a közösségi érzés, pozitívan viszonyulnak osztálytársaikhoz és pedagógusaikhoz. Szívesen töltik együtt szabadidejüket, készséggel segítenek egymásnak. A „**Családi útkereső**” **társasjáték harmadik évfolyamra** történő feldolgozása a gyermekek családi, iskolai és iskolán kívüli közösségi nevelését, a helyes viselkedési módok kialakítását és fejlesztését szolgálja.

(A Hófehérke és az erdő kapitánya című mese, illetve a Családi útkereső társasjáték képeit a módszertani könyvbe bedolgoztuk.)

A gyermekek imádnak televíziót nézni, úgy szívják magukba a kiáramló információt, mint „szivacs a vizet”. A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a gyerekek szabadidejük nagy részét a képernyő előtt töltik, miközben jelentős fizikai, pszichikai károsodást szenvednek. A **negyedik osztályos tananyag** - e szempontokat figyelembe véve - a tanulók **médianevelését** célozza meg.

A témakörök elősegítik a személyiség **egészséges és harmonikus fejlesztését**, valamint a helyes viselkedési attitűdök kialakítását. Ez elsősorban személyes **példaadással, szeretetteljes** magatartással valósítható meg. A programban a tanító személyiségének kiemelkedő szerepe van, mivel nevelő hatása olykor hatékonyabb, mint a lexikális tudás!

E módszertani kézikönyvben a témakörökhöz és a jegyzetekhez igazodó „**minta vázlatokat**” készítettünk el, amelyek az egységes tanmenetet képezik. Ezek a tartalmi elemek a **program alapjául szolgálnak**, amelyek a helyi sajátosságok figyelembe vétele alapján, tetszés szerint kiegészíthetők. Az alapelemek maradéktalan oktatása szolgálja a **bűnözésmentes és egészséges személyiség nevelési értékrendjének kialakítását**.

A program feldolgozását **témakörökre** és nem óravázlatokra bontottuk le, tekintettel arra, hogy önálló egységként csatlakozik az osztályfőnöki óra kereteihez. A foglalkozások vázlatainál meghatároztuk a **nevelési célt, a kulcsfogalmakat, a téma indokolásának hátterét, az előzetes tanár-tanulói tevékenységet, az óra levezetéséhez szükséges módszertani javaslatokat, a feldolgozás menetét (gyakorlatok), a szituációs játékokat, az előzetes tanuló feladatokat, a bevézéshez szükséges feladatlapokat**.

A kísérleti félév során rendelkezésre álló idő évfolyamonként, az esetleges témakörök összevonásával minimum 4 óra, illetőleg havonta két foglalkozás. Teljes tanév esetén ez 8 órára bővíthet, amely a beindulási idő függvényében, havonta egy foglalkozást jelent.

A foglalkozások anyagait képi és grafikai illusztrációkkal, prózai idézetekkel láttuk el, amelyek a tartalmasabb óravezetést szolgálják.

Szituációs játékok alkalmazása a programban

A gyermekek életében jelentős szerepet tölt be a **játék**. Imádnak **szerepeket játszani**, a doktor bácsi, a tanár néni, a filmsztár, a sportoló, a buszsofőr, a rendőr, a szülei „bőrébe belebújni,” és ezáltal mutatják be mindennapi életüket. A gyermek fejlődésében igen fontos az utánzás, amely feltételezi a mintaadó és – követő személyének, cselekvéseinek tudatos megkülönböztetését. Korai gyermekkorban azonban ez az utánzás nem tudatos, nem szándékos törekvéssel valósul meg. Az utánzás a beleélés, az **empátia** talaján jön létre.

Ez a képesség azonban rendkívül fontos akkor, amikor **szándékosan szeretnénk** egy **élethelyzetet** eljátszatni a diákokkal, pl. ha kell, a játék alkalmával be tudjon lépni egy „rossz bácsi” szerepébe is, aki pl. alkoholt vagy kábítószeret tartalmazó cigarettát kínál fel nekik.

Tudnia kell azonban a „**nemet mondó**”, a visszautasító magatartásformát is eljátszania. A program ezért nem nélkülözhetette **szituációs játékok és gyakorlatok beépítését, alkalmazását**. Célja, hogy ezek észrevétlenül, - kialakult cselekvési formákat öltve – épüljenek be a gyermeki személyiségbe, és adott pillanatban, amikor szükség van rá, bármikor előhívhatók és alkalmazhatók legyenek.

Mindemellett a **játékok örömszerzést, felüdülést, a feszültségforrás csökkentését is szolgálják**.

A programmal és a módszertani anyaggal kapcsolatban felmerülő esetleges kérdéseik megválaszolására állunk rendelkezésükre.

Az alsó tagozatos tematika összefoglalása

A feldolgozásra kerülő tananyag	Foglalkozás megnevezés	Nevelési cél
I. osztály A „Hófehérke és az erdő kapitánya” című mese képeinek színezése.		A mese varázsán keresztül a tananyag következő tanévi előkészítése.
II. Osztály A „Hófehérke és az erdő kapitánya” című mese feldolgozása.	<ol style="list-style-type: none">1. Biztonság I. Veszélyek és szabályok.2. Biztonság II. Bizalom.3. Biztonság III. Értéktárgyaink védelme.4. Biztonság IV. Szenvedélybetegségek.5. Biztonság V. A gonoszság legyőzése.	<p>Megismertetni a tanulókat a veszélyforrásokkal és szabályokkal.</p> <p>A gyerekek meg tudják fogalmazni azokat a lényeges tulajdonságokat, amelyek alapján bízhatunk az emberekben.</p> <p>Értéktárgyaink védelmében a biztonsági szabályok elsajátítása.</p> <p>A diákok szerezzenek ismereteket a szenvedélybetegségek körébe tartozó szerek káros hatásairól.</p> <p>A tanulók ismerjék fel a veszélyhelyzeteket és hozzanak helyes döntéseket.</p>
III. Osztály A „Családi útkereső” társasjáték szabályai	<ol style="list-style-type: none">1. Családi útkereső I.2. Családi útkereső I/A. Veszélyeztető tényezők.3. Családi útkereső I/B. Veszélyeztető tényezők.4. Családi útkereső I/C.	<p>A tanulók helyes magatartási normáinak kialakítása.</p> <p>A tanulók erkölcsi jellemének fejlesztése.</p> <p>A tanulók személyiségformálása.</p> <p>A tanulók viselkedés kultúrájának fejlesztése.</p>
IV. Osztály A „Média” hatása	<ol style="list-style-type: none">1. Média I. A tömegkommunikációs eszközök szerepe.2. Média I/A. A televízió pozitív és negatív műsorok befogadására hatásai.3. Média I/B. A reklámok.4. Média I/C. Gyermekek a tv előtt; A rajzfilmek vonzásában.5. Média I/D. Gyermekek a tv és a számítógép előtt.	<p>Megismertetni a diákokat a tömegkommunikációs eszközök funkcióival.</p> <p>A diákok felkészítése a televízió műsorok befogadására.</p> <p>Megismertetni a tanulókat a reklámok céljaival.</p> <p>A gyermekeknek meg kell érteniük, hogy a harci típusú rajzfilmek károsan befolyásolják fejlődésüket.</p> <p>A diákok tanuljanak meg válogatni a különböző filmek között.</p>